

Ecoismia

Umberto Eco,
*Miten käy — Pakinoita
arkipäivän aiheista.*
(Valikoima italiankieli-
sestä alkuteoksesta *Il
secondo diario minimo*,
1992). Suom. Liisa
Ryömä. WSOY, Helsinki
1995. 148 s.

Häikäistys

Syksyllä 1992 minulla oli tilaisuus seurata paikanpäällä — tai ainakin melkein paikanpäällä eli naapurisalissa videomonitorista — italialaisen semiootikon, filosofin ja kirjailijan Umberto Econ (synt. 1932) virkaanastujaisluentoa *Collège de France*ssa Pariisissa. Universaalien kielen idean historiaa käsitellyt luento oli varsinainen retorinen ilotulitus — soljuvaa ranskaa lievällä italialaisella aksentilla, messuavin latinankielisin sitaatein höystettynä — yhdistyneenä häikäisevään oppineisuuden osoittamiseen. Vastaavanlaisia kokemuksia tuskin voi kovin usein kokea tässä Ranskan tieteellisessä ytimessäkään (jossa sentään on inauguroitu niin Bergson kuin Foucault) — puhumattakaan sitten kalvosulkeisten ja epämääräisen, "luennoinniksi" kutsutun muminan ja hermostuneen

tutinnan täyttämästä suomalaisesta korkeakoulumaailmasta.

Ei tarvitse kuin selailla nuoren Econ Akvinolaistutkimuksia (mm. *Il problema estetico in san Tommaso*, 1954) tai esimerkiksi muutaman vuoden takaista kirjaa täydellisen, kaikkien ymmärrettävissä olevan kielen utopioista (*La ricerca della lingua perfetta*, 1993), niin jo vakuuttuu siitä, ettei *Collège de Francen* luento ollut poikkeus, vaan Ecoa normaalivauhdissaan.

Olisi ollutkin jopa outoa tai ainakin lahjojen vajaakäyttöä, mikäli Eco ei olisi ryhtynyt 70- ja 80-luvun taitteessa myös "kaunokirjoittajaksi". *Ruusun nimi* (1980, suom. 1983), *Foucaultin heiluri* (1988, suom. 1990)¹ ja *Edellisen päivän saari* (1994, suom. 1995) osoittavat, että Eco on myös maailmanluokan kirjailija. Postmodernistisista leikitteilyistä huolimatta Econ romaanit todistavat, että niiden kirjoittaja on valistumies *par excellence*, joka historiallisissa romaaneissaan mitä aidoimmassa ja kepeimmässä Diderot'n ja Voltairen hengessä loikkii tieteen ja taiteen, kirjallisuuden ja filosofian vain parin vuosisadan ikäisten raja-aitojen ylitse.

Näiden romaanien lisäksi Ecolta on ilmestynyt suomeksi esseekokoelma *Matka arkipäivän epätodellisuuteen* (ital. 1984, suom. 1985), jonka täyttävät Econ semioottisen mielikuvituksen rikkautta osoittavat analyysit keskiajasta maailmankylään; sekä myös graduntekijöiden ongelmiin, kuten mielikuvittelun lamaantumiseen sekä krooniseen aikapulaan ja tämän aiheuttamaan yleiseen veltostumiseen lääkkeeksi tarjottu *Oppineisuuden osoittaminen eli miten tutkielma tehdään* (1977, suom. 1989).

Ärsytys

Mainitut listahitit, Econ liiramiljardööriksi tehneet painosmääräjäit, antaisivat odottaa, että myös Econ aikakauslehtiin (mm. *L'Espresso*) kirjoittamat "pakinat arkipäivän aiheista" kokoelmassa *Miten käy?* avaisivat arjen tylsyyttä ja mielenkiinnottomuutta vallittavan maisterismiehen silmät jokseenkin samalla voimalla kuin Roland Barthesin analyysit moderneista myyteistä *Mytologioissa* (1957, suom. 1994). Herätystä ei kuitenkaan tapahdu, vaan ärsytys; eikä edes älyllistä ärsytystä, vaan närkästyntä ärsytys. WSOY:n kustanteen takakansi väittää, että "Umberto Eco heittäytyy leikkisäksi tässä pakinakokoelmassa". Tämä on kyllä vale, sillä useimmissa pakinoissa törmää kii-reiseen, raskaan ylipainon rasittamaan, addiktioista kärsivään, etuoikeuksiaan vaa-

tivaan, lentoemännille rähjäävään, hemmo-teltuun, ajokorttiasioitaan ylivoimaisilla suhteillaan hoitelevaan, faksiaan potkivaan, kännykkäänsä kiroavaan ja itseensä nähden suorastaan surkeapalkkaisia lääkäreitä kadehtivaan "intellektuellin", joka matkaa lentokoneilla ympäri *Tellusta* kirjojaan kauppaamassa ja kirjallisuuspalkintoja pokkaamassa. *Miten käyn* pakinat osoittautuvat kaikkea muuta kuin ainutlaatuisiksi hengentuotteiksi, minkä huomaa, jos vaivautuu vierailemaan jonkun *Nokian* tai pienemmän puulaakin johtoportaan saunasessiossa. Siellä nimittäin tapaa toinen toistaan hemmotellumpia *ecoisteja*, jotka kaiun lailla toistelevat italialaisen kollegansa surkean kohtalon jälkituntemuksia:

"Lentomat kallani muutama vuosi sitten (Amsterdam meno-paluu) jouduin uhraamaan kaksi Brooks Brothers -solmiota, kaksi Burberry-paitaa, kaksi paria Bardellin housuja, Bond Streetiltä ostetun tweedinkin sekä krizia-liivit." (S. 114)

Vaikka käsilläolevan arvostelun kirjoittaja onkin sitä mieltä, että kyseinen Bond-kuosi kaipasikin piristävää väritystä, niin Econ oman tulkinnan mukaan kysymys oli katastrofista, joka ylimääräytyneesti kehkeytyi lentokoneissa tarjottavien löysien ruokien, ahtaiden tilojen ja ilmassa olevien kuoppien yhteisvaikutuksesta. *Væ victis!* — muuta ei voi todeta, semminkin kun myös suomalaiset pomomiehet nyökkäilevät ja vakuuttelevat, että tällaista todellakin sattuu! — vieläpä *Finnairin* savuttomilla ja muutenkin kaikin puolin disiplinauduilla lennoilla, eikä vain tupakan savun hämärtämissä ja ilmaisen viinan villitsemisissä *All'Italian* koneissa.

Econ tuhkat ja Pasolinin munat

Jo aikaa sitten edesmennyt Pier Paolo Pasolinin kirjoitti uutterasti aikakauslehtiin. Nämä Pasolinin "pakinat" — joita niistä aina yhtä innostunut Juha Varto saisi kyllä jo viimeinkin suomentaa edes yhden kokoelman

verran — saattavat äkkiseltään selailtuina tuntua kovin vakavamielisiltä, jopa tosikko-maisilta leikkisään Ecoon verrattuna. Mutta viisauden ja tyhmyyden lailla myös huumoria on niin kovin useaa lajia. Pakinoitsija Econ huumori on etuoikeuksilleen sokean kirjabusiness-miehen huumoria, joka ehkä huvittaa kaltaisiaan ja vertaisiaan. Pasolinin huumori taas on sitä, että Dionysos-hahmo tulee porvarisperheeseen, tuhoaa sen, ja muut kuin porvarit saavat hyvät naurut ja ilkamoinnit tuon sikolätin tapahtumia seurattaessaan. Econ huumori on juuri *tämän* porvariston huumoria, joka umpioituu business-ihmisten vitsailuksi 10 000 metrin korkeudessa, kun taas Pasolinin huumori elää ja avautuu maan tasalla:

Toverini, hellyyttä sydämen täysi,
jota rikkaat uskovat sydämettömäksi
ja ampuvat ilmasta linnut
nuo sydäntemme isännät!

Tule, kävellään San Giovannille
kun yö peittää alleen San Giovannin
Katselkaamme siellä pistooleitamme
jotka hautasimme San Giovannin
sydämeen.

(Friulin murteesta suomentanut Juha Varto teokseensa *Lihan viisaus*. Tampereen yliopiston julkaisujen myynti, Tampere 1996)

¹ *Foucaultin heiluri* muodostaa toisen, fiktiota hyödyntävän osan Econ trilogiassa, jonka ensimmäinen osa on vuonna 1991 ilmestynyt *I limiti dell'interpretazione* ja kolmas osa edellä mainittu *La ricerca della lingua perfetta*.

Mikko Lahtinen